

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زبان قرآن

دوره مقدماتی

صرف مقدماتی

www.ketab.ir

حمید محمدی

سروش‌نامه : محمدی ، حمید، ۱۳۳۳
عنوان و نام پدیدآور: صرف مقدماتی / حمید محمدی
مشخصات نشر: قم: نصایح، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری: ۲۲۸ ص
فروست: زبان قرآن، دوره مقدماتی: ۱
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۲-۲۶۷-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: زبان عربی -- صرف --
یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
رده بندی دیویی: ۷۵/۴۹۲
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۹۴۱۰۵
رده بندی کنگره: ۶۱۳۱PJ ۶۱۳۹۳/۴ ص ۳۷۵ م

زبان قرآن دوره مقدماتی، جلد اول

حمید محمدی

برنامه ریزی مجتوا

اداره کل برنامه ریزی و تدوین متون تخصصی

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

ناشر: انتشارات نصایح

تعداد صفحه و ابعاد: ۲۲۸ صفحه، وزیری

نوبت چاپ: چهارم، تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۲-۲۶۷-۸

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

مرکز نشر و پخش

قم | خیابان ارم | پاساژ قدس | طبقه همکف | واحد ۴۸

قم | بلوار معلم | مجتمع ناشران | طبقه همکف | واحد ۱۰

تلفن سفارشات: ۰۲۵)۳۱۶۵۶(

سامانه پیام کوتاه: ۳۰۰۰۴۳۱۶۶۰

فروشگاه اینترنتی

www.nasayehpub.com

رایانامه

info@nasayehpub.com

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه شیعه، وارث میراث ماندگار علوم و معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) و پاسدار حریم و کیان شریعت و عقاید اسلامی‌اند. این رسالت خطیر، مسئولیت عالمان دین‌باور را در عرصه تعلیم و تربیت، چند برابر کرده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد و طلاب و فضیله‌ای دلسوز نسبت به اصلاح و غنابخشی کمی و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای بالندگی، پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازنگری و اصلاح و تدوین متون بدیع و کارآمد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

منزلت و رفعت و جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراش گران سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم، از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها ایجاب می‌کند که در اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام و دقت و تأمل شایسته مبذول شود. همچنین دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها، انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسئولیت متولیان و متصدیان امر آموزش و پژوهش و برنامه‌ریزی درسی را در حوزه افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با ارائه روش‌ها و قالب‌های بدیع و بهادری محتوای اصلاح و تدوین متون درسی، همت گمارند. از این رو مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران بر اساس ضرورت‌ها و نیازهای یاد شده، به اصلاح و تدوین متون درسی اقدام و ده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر کرده است. در این فرایند سعی شده که با حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند بر جای مانده از عالمان گذشته، با تألیف تکنولوژی آموزشی و سبک‌های اصول، معیارها و الگوهای جدید، متونی متناسب با اهداف خود، در چهارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوب و سطح علمی و انتظارات فراگیران ارائه کند. پیمودن این مسیر بلند و طولانی، به مساعدت و حمایت همه جانبه استادان، صاحب نظران، مدیران و طلاب معزز نیازمند است که با ارائه پیشنهادهای، نقدها و دیدگاه‌هایشان از طریق رایانامه (Motoon@whc.ir) ما را در بهبود بخشی و طی کردن درست و صحیح این مسیر صعب و دشوار، یاری دهند.

کتاب صرف مقدمه‌ای که یکی از منابع معتبر و مقبول و مورد استفاده دانش پژوهان و مشتاقان آشنایی با علوم اسلامی می‌باشد، به عنوان متن درسی طلاب با مدرک دوره متوسطه دوم تعیین گردیده است.

در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از تمامی دست‌اندرکاران این طرح، به ویژه مؤلف محترم قدردانی می‌کنیم و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهیم.

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران

اداره کل برنامه‌ریزی و تدوین متون تحصیلی

فهرست مطالب

بخش اول / کلیات

درس اول

۱۵ ..... علوم عربی، علم صرف

قواعد زبان، علوم چهارده‌گانه عربی، تعریف علم صرف، فایده علم صرف، موضوع علم صرف، کلمه و اقسام آن، تعریف فعل، اسم، حرف.

درس دوم

۱۹ ..... حرکات، تنوین، ضوابط

الفبای زبان عربی (حرف هجاء)، اسامی حروف الفبا، حرکت و سکون، تعریف تنوین و اقسام آن، ضوابط: شَدَّ، مَدَّ، قَطَعَ، وُضِلَ.

درس سوم

۲۳ ..... تقسیمات فعل و اسم

مقدمه، اقسام شش‌گانه فعل: ثلاثی و رباعی (مجرد یا مزید)، ماضی، مضارع و امر، سالم و ناسالم، لازم و متعدی، معلوم و مجهول، مثبت و منفی، اقسام شش‌گانه اسم: ثلاثی و رباعی و خماسی، (مجرد و یا مزید)، مصدر و غیر مصدر، جامد و مشتق، مذکر و مؤنث، مفرد و مثنی و جمع، معرفه و نکره، اقسام تقسیمات فعل و اسم.

بخش دوم / اقسام فعل

درس چهارم

۳۳ ..... فعل ماضی (۱)

اقسام فعل، تعریف فعل ماضی، حالت‌های فاعل: غایب، مخاطب، مذکر و مؤنث، مفرد، مثنی و جمع، متکلم (وحدۀ و مع‌الغیر)، نمودار صیغه‌های چهارده‌گانه فعل، روش ساختن فعل ماضی معلوم، صرف شش صیغه فعل ماضی غایب، تعریف ضمیر.

درس پنجم

۴۱ ..... فعل ماضی (۲)

صرف شش صیغه مخاطب و دو صیغه متکلم فعل ماضی، نشانه‌های فاعل یا ضمیرها در فعل ماضی، حروف اصلی و زاید، وزن و سنجش کلمات.

درس دوازدهم

باب‌های ثلاثی مزید (۲) ۸۵

وزن‌های ماضی، مضارع و مصدر باب تفعیل، موارد کاربرد این باب در فعل‌های مختلف و معنای مشهور این باب، اوزان ماضی، مضارع و مصدر باب مفاعله، موارد کاربرد این باب در فعل‌های مختلف، وجوه مشترك بین سه باب افعال، تفعیل و مفاعله.

درس سیزدهم

باب‌های ثلاثی مزید (۳) ۹۰

وزن‌های ماضی، مضارع و مصدر باب تفاعل، موارد کاربرد این باب در فعل‌های مختلف، معنای مشهور باب تفاعل، وزن‌های ماضی، مضارع و مصدر باب تفعّل، موارد کاربرد این باب در فعل‌های مختلف، معنای مشهور این باب، وزن‌های ماضی، مضارع و مصدر باب افتعال، موارد کاربرد این باب و معنای مشهور آن، قاعده ابدال باب افتعال، وزن‌های ماضی، مضارع و مصدر باب انفعال و موارد کاربرد این باب و معنای باب انفعال.

درس چهاردهم

باب‌های ثلاثی مزید (۴) ۹۸

اوزان ماضی، مضارع و مصدر باب افعال، موارد کاربرد این باب، چگونگی حرکت لام الفعل، مضارع باب افعال در فعل‌های مختلف، و معنای باب افعال، ماضی، مضارع و مصدر باب استفعال، و بقیه موارد کاربرد این باب، صرف چهارده صیغه مضارع منفی آن و معنای مشهور این باب، باب افعال و اوزان ماضی، مضارع و مصدر این موارد کاربرد و معنای این باب، چند نکته: در ملاک تشخیص حروف اصلی از زاید، تقسیم‌بندی باب‌های ثلاثی مزید از جهت حروف زاید. و چگونگی همزه باب افعال و سایر بابها، جدول ابواب ثلاثی مزید و معنای مشهور آنها.

درس پانزدهم

باب‌های رباعی مجرد و مزید ۱۰۶

وزن رباعی مجرد در ماضی، مضارع و مصدر باب فَعْلَلَة، موارد کاربرد این باب در فعل‌های مختلف، باب‌های رباعی مزید، ماضی، مضارع و مصدر باب تَفَعَّل، و موارد کاربرد این باب و معنای آن، اوزان ماضی، مضارع و مصدر باب اِفْعَلَّال، موارد کاربرد دیگر این باب، چگونگی همزه باب اِفْعَلَّال، و معنای مشهور آن، جدول باب‌های ثلاثی مجرد و مزید و رباعی مجرد و مزید.

درس بیست و پنجم

۱۸۴ ..... مذکر و مؤنث

اسم مذکر حقیقی و مجازی، اسم مؤنث حقیقی و مجازی، علامت‌های مؤنث، اقسام مؤنث: حقیقی، مجازی، لفظی، معنوی.

درس بیست و ششم

۱۸۸ ..... متصرف و غیر متصرف

تعریف متصرف و غیر متصرف، تعریف مفرد، مثنی و جمع، علامت‌های مثنی، اقسام و علامت‌های جمع: جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم، اوزان جمع مکسر، جمع الجمع، اسم جمع.

درس بیست و هفتم

۱۹۴ ..... مصغر و منسوب

تعریف مصغر، روش ساختن اسم مصغر، چند نکته در مورد کیفیت ساختن اسم مصغر، تعریف منسوب، سه توجه در مورد کیفیت ساختن اسم منسوب.

درس بیست و هشتم

۱۹۹ ..... معارف (۱): ضمائر

تعریف معرفه و نکره، اقسام معرفه، تعریف ضمیر، اقسام ضمائر، اقسام ضمیر منفصل، اقسام ضمائر متصل، ضمائر حالت رفعی، ضمائر متصل نصبی، ضمائر متصل جزی، جدول اقسام ضمائر.

درس بیست و نهم

۲۰۸ ..... معارف (۲): اسم اشاره، موصولات، علم، معرفه به آل و معرفه به اضافه

تعریف اسم اشاره، اقسام اشاره، تعریف اسم موصول، انواع اسم موصول، تعریف علم، لقب و کنیه، تعریف معرفه به آل، تعریف معرفه به اضافه، روش تجزیه اسم همراه با جدول تجزیه، توضیحاتی در مورد جدول تجزیه اسم و ستون‌های هشتگانه آن، نمونه تجزیه چند اسم قرآنی به روش تجزیه جدولی، نمونه پنجاه اسم قرآنی برای تمرین تجزیه.

۲۲۲ ..... معرفی کتاب‌های مجموعه آشنایی با زبان قرآن